

บทวิเคราะห์สถานการณ์และผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในประเทศญี่ปุ่น

1. สถานการณ์การระบาดของโรคไข้หวัดนกในประเทศญี่ปุ่น

ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณญี่ปุ่น 2563 (เมษายน 2563) จนถึงปัจจุบัน (10 ธันวาคม 2563) มีการตรวจพบโรคไข้หวัดนกชนิดก่อโรครุนแรง (HPAI) ในไก่ที่เลี้ยงไว้ในฟาร์มแล้วรวม 21 กรณี ในพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ Kagawa (10 กรณี) Fukuoka (1 กรณี) Hyogo (1 กรณี) Miyazaki (5 กรณี) Nara (1 กรณี) Hiroshima (1 กรณี) Oita (1 กรณี) และ Wakayama (1 กรณี) โดยเป็นการตรวจพบในรอบ 2 ปี 10 เดือน จากที่มีการตรวจพบโรค HPAI ล่าสุดในญี่ปุ่นเมื่อเดือนมกราคม 2561 ในส่วนของกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมงญี่ปุ่น (MAFF) ระบุว่า การระบาดครั้งนี้ส่งผลให้มีการกำจัดไก่ในฟาร์มที่เลี้ยงไว้รวมมากที่สุดเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา จำนวน 2.49 ล้านตัว จำแนกเป็นไก่ไข่ 2.05 ล้านตัว และไก่เนื้อ 0.44 ล้านตัว โดยเมื่อครั้งตรวจพบการระบาดของโรค HPAI เมื่อปี 2553-54 มีการกำจัดไก่ในฟาร์มรวม 1.83 ล้านตัว ในพื้นที่ 9 จังหวัด (ตารางที่ 1 และภาพที่ 1)

ในการตรวจสอบสายพันธุ์ของไวรัส HPAI พบว่า กรณีที่ผ่านการยืนยันแล้วทั้งหมดเป็นไวรัสสายพันธุ์ H5N8 ซึ่งเป็นสายพันธุ์เดียวกับที่มีการตรวจพบในอีก 10 ประเทศในฤดูกาลนี้ สำหรับสาเหตุของการระบาด สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ (National Institute of Animal Health: NIAH) ภายใต้องค์กรวิจัยด้านการเกษตรและอาหารแห่งชาติ (National Agriculture and Food Research Organization: NARO) ระบุว่า อาจเป็นเพราะการอพยพของนกป่าซึ่งในฤดูกาลนี้ญี่ปุ่นมีการตรวจพบโรค HPAI ที่เกี่ยวข้องกันนกป่าแล้ว 12 กรณี ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ Hokkaido, Kagoshima, Niigata, Wakayama, Okayama และ Miyazaki (ตารางที่ 2 และภาพที่ 1) ด้านทีมงานด้านระบาดวิทยาของ MAFF ซึ่งได้ลงพื้นที่เข้าสืบหาเส้นทางการติดโรคในพื้นที่ที่มีการระบาดรายงาน ว่า ฟาร์มที่ตรวจพบโรคฯ ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนใช้รองเท้าบูตและชุดโดยเฉพาะเพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่ฟาร์ม อย่างไรก็ตาม ไม่มีการแยกใช้รองเท้าบูตแต่ละโรงเลี้ยง และมีการสัมผัสกับพื้นที่นอกโรงเลี้ยง นอกจากนี้ ยังตรวจพบร่องรอยการบุกรุกของหนูเข้าสู่โรงเลี้ยง ประกอบกับฟาร์มฯ ส่วนใหญ่ไม่มีการติดตั้งตาข่ายกันนก ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้มีการแพร่ระบาดผ่าน 1) นกป่า 2) ยานพาหนะ และ 3) พนักงานในฟาร์ม

ตารางที่ 1 สถานการณ์การตรวจพบโรคไข้หวัดนกในไก่ในฤดูกาลนี้ (8 จังหวัด 21 กรณี)

กรณี	วันที่	สถานที่	ตรวจพบจาก	ชนิดของไวรัส
1	5 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 317,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
2	8 พ.ย. 63	เมือง Higashi-kagawa จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 46,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
3	11 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 11,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
4	13 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 10,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
5	15 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 77,000 ตัว)	HPAI (H5N8)

กรณีที่	วันที่	สถานที่	ตรวจพบจาก	ชนิดของไวรัส
6	20 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 154,000 ตัว) *ฟาร์มที่เกี่ยวข้อง 4 แห่ง รวม 211,000 ตัว	HPAI (H5N8)
7	20 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 439,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
8	21 พ.ย. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 75,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
9	25 พ.ย. 63	เมือง Munakata จังหวัด Fukuoka	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 92,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
10	25 พ.ย. 63	เมือง Awaji จังหวัด Hyogo	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 145,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
11	1 ธ.ค. 63	เมือง Hyuga จังหวัด Miyazaki	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 34,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
12	2 ธ.ค. 63	เมือง Tsuno จังหวัด Miyazaki	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 29,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
13	2 ธ.ค. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 228,000 ตัว) *ฟาร์มที่เกี่ยวข้อง 1 แห่ง 125,000 ตัว	HPAI (H5N8)
14	2 ธ.ค. 63	เมือง Mitoyo จังหวัด Kagawa	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 20,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
15	3 ธ.ค. 63	เมือง Miyakonojo จังหวัด Miyazaki	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 34,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
16	6 ธ.ค. 63	เมือง Gojo จังหวัด Nara	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 83,000 ตัว)	HPAI (H5N8)
17	7 ธ.ค. 63	เมือง Mihara จังหวัด Hiroshima	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 81,000 ตัว) *ฟาร์มที่เกี่ยวข้อง 1 แห่ง 53,000 ตัว	HPAI (H5) ^{1/}
18	7 ธ.ค. 63	เมือง Miyakonojo จังหวัด Miyazaki	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 60,000 ตัว)	HPAI (H5) ^{1/}
19	8 ธ.ค. 63	เมือง Kobayashi จังหวัด Miyazaki	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 43,000 ตัว)	HPAI (H5) ^{1/}
20	10 ธ.ค. 63	เมือง Saiki จังหวัด Oita	ฟาร์มไก่เนื้อ (จำนวนเลี้ยง 14,000 ตัว)	HPAI (H5) ^{1/}

กรณี	วันที่	สถานที่	ตรวจพบจาก	ชนิดของไวรัส
			*ฟาร์มที่เกี่ยวข้อง 2 แห่ง 42,000 ตัว	
21	10 ธ.ค. 63	เมือง Kinokawa จังหวัด Wakayama	ฟาร์มไก่ไข่ (จำนวนเลี้ยง 67,000 ตัว)	HPAI (H5) ^{1/}

^{1/} อยู่ระหว่างตรวจสอบเพิ่มเติม

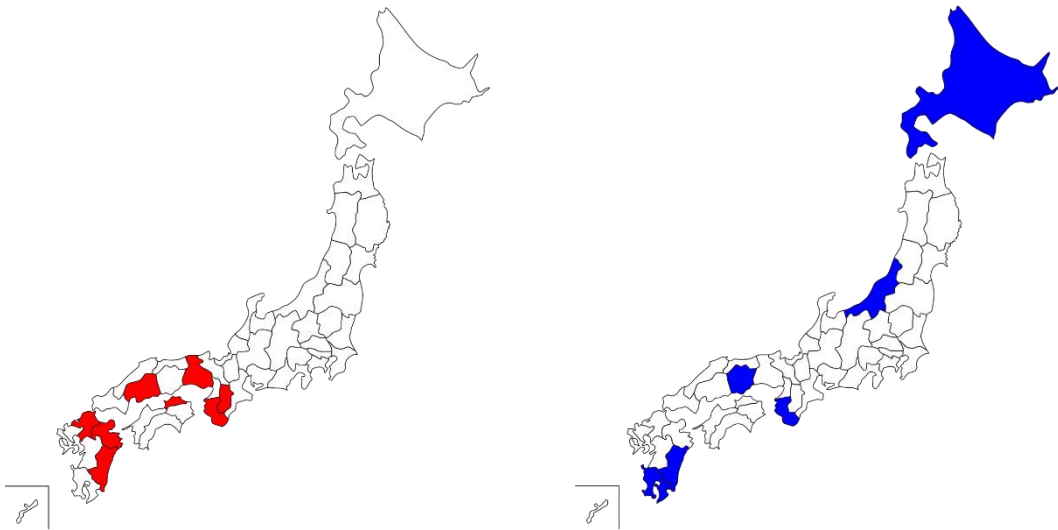
ที่มา: เว็บไซต์ MAFF (https://www.maff.go.jp/j/syouan/douei/tori/r2_hpai_kokunai.html)

ตารางที่ 2 สถานการณ์การตรวจพบโรคไข้หวัดนกที่เกี่ยวข้องกับนกป่าในฤดูกาลนี้ (6 จังหวัด 12 กรณี)

กรณี	วันที่ ^{1/}	สถานที่	ตรวจพบจาก	ชนิดของไวรัส
1	30 ต.ค. 63	เมือง Mombetsu จังหวัด Hokkaido	มูลของนกป่า	HPAI (H5N8)
2	13 พ.ย. 63	เมือง Izumi จังหวัด Kagoshima	ตัวอย่างน้ำธรรมชาติ	HPAI (H5N8)
3	17 พ.ย. 63	เมือง Izumi จังหวัด Kagoshima	มูลของนกป่า	HPAI (H5N8)
4	20 พ.ย. 63	เมือง Izumi จังหวัด Kagoshima (แห่งเดียวกับกรณีที่ 2)	ตัวอย่างน้ำธรรมชาติ	HPAI (H5N8)
5	25 พ.ย. 63	เมือง Agano จังหวัด Niigata	ตัวอย่างน้ำธรรมชาติ	HPAI (H5N8)
6	27 พ.ย. 63	เมือง Izumi จังหวัด Kagoshima (แห่งเดียวกับกรณีที่ 2)	ตัวอย่างน้ำธรรมชาติ	HPAI (H5N8)
7	30 พ.ย. 63	เมือง Agano จังหวัด Niigata (แห่งเดียวกับกรณีที่ 4)	มูลของนกป่า	HPAI (H5N8)
8	9 ธ.ค. 63	เมือง Wakayama จังหวัด Wakayama	ซากนกป่า	HPAI (H5N8)
9	4 ธ.ค. 63	เมือง Izumi จังหวัด Kagoshima (แห่งเดียวกับกรณีที่ 2)	ตัวอย่างน้ำธรรมชาติ	HPAI (H5N8)
10	9 ธ.ค. 63	เมือง Yakage จังหวัด Okayama	ซากนกป่า	HPAI (H5N8)
11	9 ธ.ค. 63	เมือง Nobeoka จังหวัด Miyazaki	มูลของนกป่า	HPAI (H5N8)
12	9 ธ.ค. 63	เมือง Tsuno จังหวัด Miyazaki	มูลของนกป่า	HPAI (H5N8)

^{1/} วันที่ยืนยันผลการตรวจ

ที่มา: เว็บไซต์กระทรวงสิ่งแวดล้อมญี่ปุ่น (https://www.env.go.jp/nature/dobutsu/bird_flu/)

ภาพที่ 1 พื้นที่การตรวจพบโรคไข้หวัดนกชนิดก่อโรครุนแรงในฟาร์มเลี้ยงไก่ (ซ้าย) และนกป่า (ขวา) ในฤดูกาลนี้

2. มาตรการรับมือเมื่อตรวจพบโรคไข้หวัดนกชนิดก่อโรครุนแรง (HPAI)

- 2.1 การกำจัดไก่ในฟาร์มที่ตรวจพบโรค จากนั้นนำไปเผาหรือฝังกลบ
- 2.2 การกำหนดให้พื้นที่ในรัศมี 3 กิโลเมตร จากฟาร์มที่ตรวจพบเป็นพื้นที่จำกัดการเคลื่อนย้าย และพื้นที่รัศมี 3 - 10 กิโลเมตร เป็นพื้นที่จำกัดการขนย้ายออก เป็นเวลามากกว่า 21 วัน นับจากวันที่สิ้นสุดมาตรการป้องกันการแพร่กระจายของโรค
- 2.3 การตรวจสอบสถานะการเกิดโรคในพื้นที่จำกัดการเคลื่อนย้าย
- 2.4 การฆ่าเชื้อฟาร์มที่ตรวจพบโรค และตั้งจุดฆ่าเชื้อตามถนนสายหลัก
- 2.5 การจัดประชุมคณะกรรมการโรคระบาดสัตว์ปีกเพื่อสนับสนุนข้อมูลด้านเทคนิคในการป้องกันการแพร่ระบาด
- 2.6 การจัดส่งเจ้าหน้าที่ MAFF เพื่อรับทราบสถานการณ์การระบาดอย่างถูกต้อง และพิจารณาแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาด
- 2.7 การจัดส่งเจ้าหน้าที่สนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น หน่วยงานกักกันสัตว์ ศูนย์ปรับปรุงพันธุ์สุสสัตว์ ฯลฯ
- 2.8 การจัดส่งเจ้าหน้าที่ทีมตรวจสอบเส้นทางการติดโรค
- 2.9 การแจ้งจังหวัดอื่นๆ ให้ยกระดับการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และแจ้งหากพบความผิดปกติในทันที
- 2.10 การนำเสนอข้อมูลที่ต้องให้ผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

4. ผลกระทบต่อการเลี้ยงไก่ในประเทศญี่ปุ่น

4.1 ผลกระทบต่อสถานการณ์การผลิตในประเทศ

เมื่อมีการตรวจพบโรค HPAI ในฟาร์มเลี้ยงไก่ จำเป็นต้องมีการกำจัดไก่ที่เลี้ยงไว้ในฟาร์มแห่งเดียวกันหรือฟาร์มที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่กระจายของโรค โดยจนถึงปัจจุบันฟาร์มไก่ไข่ที่ตรวจพบโรคฯ มีจำนวนเลี้ยงไก่ไข่รวม 2.05 ล้านตัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 1.11 ของปริมาณไก่ไข่ทั้งหมดในญี่ปุ่น โดยมีการตรวจพบโรคในจังหวัด Hiroshima ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนเลี้ยงไก่ไข่มากเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ ขณะเดียวกัน ฟาร์มไก่เนื้อที่ตรวจพบโรคฯ มีจำนวนเลี้ยงไก่เนื้อรวม 0.44 ล้านตัว ซึ่งคิดเป็นร้อยละ

0.32 ของปริมาณไก่เนื้อทั้งหมดในญี่ปุ่น โดยถึงแม้ว่าจะเป็นสัดส่วนที่ไม่มาก แต่มีการตรวจพบในจังหวัด Miyazaki ซึ่งเป็นแหล่งผลิตไก่เนื้อที่สำคัญและมีจำนวนไก่เนื้อมากที่สุดในประเทศ (ตารางที่ 3)

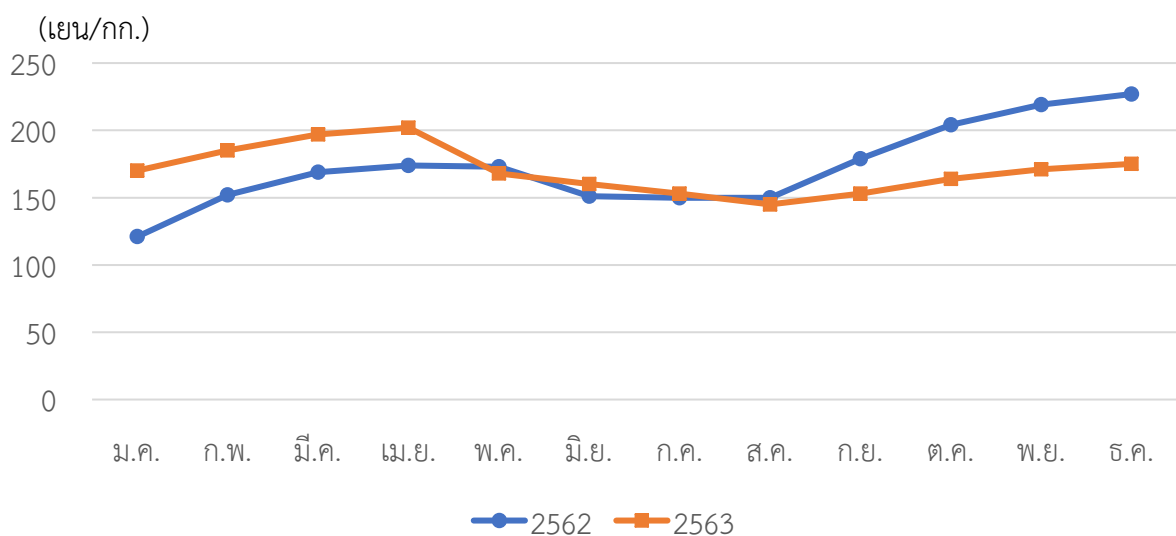
ตารางที่ 3 ปริมาณการเลี้ยงไก่ไข่และไก่เนื้อของประเทศญี่ปุ่น (ข้อมูลล่าสุด ณ ปี 2562)

ไก่ไข่		ไก่เนื้อ	
จังหวัด (5 อันดับแรก)	จำนวน (ล้านตัว)	จังหวัด (5 อันดับแรก)	จำนวน (ล้านตัว)
1. Ibaraki	15.49	1. Miyazaki	28.24
2. Chiba	12.44	2. Kagoshima	27.97
3. Kagoshima	11.94	3. Iwate	21.65
4. Okayama	10.39	4. Aomori	6.94
5. Hiroshima	9.41	5. Hokkaido	4.92
จังหวัดอื่นๆ	125.26	จังหวัดอื่นๆ	48.51
รวม	184.92	รวม	138.23

ที่มา: MAFF (<https://www.maff.go.jp/j/tokei/kouhyou/tikusan/index.html>)

4.2 ผลกระทบต่อสถานการณ์ตลาดในประเทศ

ไข่ไก่ ราคาไข่ไก่ในช่วงปัจจุบันมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น โดยราคาเฉลี่ยค้าส่งไข่ไก่ขนาด M ณ ตลาดกรุงโตเกียว (ณ วันที่ 10 ธ.ค. 63) กิโลกรัมละ 175 เยน ปรับตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6 เมื่อเทียบกับปลายเดือนตุลาคมที่ผ่านมา (ภาพที่ 2) สาเหตุเนื่องจากรัฐบาลญี่ปุ่นมีมาตรการกระตุ้นการใช้บริการร้านอาหาร (Go To Eat) จึงส่งผลให้ความต้องการไข่ไก่ของผู้ประกอบการร้านอาหารขยายตัว ราคาเริ่มฟื้นตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้ ประกอบกับการระบาดของโรค HPAI ก็เป็นปัจจัยเสริมที่ส่งผลให้ราคาซื้อขายไข่ไก่ปรับตัวสูงขึ้นเช่นกัน

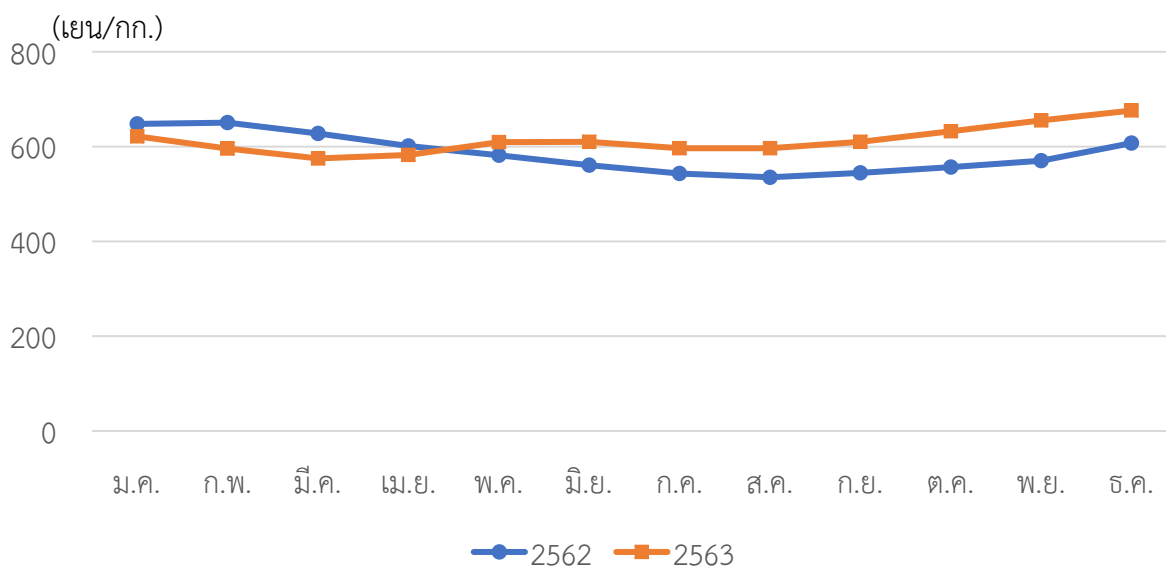
ภาพที่ 2 แนวโน้มราคาค้าส่งเฉลี่ยรายเดือนไข่ไก่ขนาด M ณ ตลาดกรุงโตเกียว

ที่มา: JA Tamago Co.,Ltd. (<https://www.jz-tamago.co.jp/business/souba/monthly/>)

หมายเหตุ: ราคาเฉลี่ย ธ.ค. 63 เป็นราคา ณ 10 ธ.ค. 63

เนื้อไก่ ราคาเนื้อไก่ในช่วงปัจจุบันมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นเช่นกัน โดยราคาเฉลี่ยค้าส่งเนื้อสะโพกไก่ ณ ตลาดกรุงโตเกียว (ณ วันที่ 8 ธ.ค. 63) กิโลกรัมละ 676 เยน ปรับตัวเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 เมื่อเทียบกับช่วงเดือนสิงหาคม 2563 ที่ราคาปรับตัวลงต่ำสุดในรอบปี (ภาพที่ 3) สาเหตุเนื่องจากในช่วงฤดูหนาวของญี่ปุ่น (ช่วงปลายปี - ต้นปี) ตลาดมีความต้องการเนื้อไก่ไปประกอบอาหารประเภทสุกี้ (Nabe) ประกอบกับการระบาดของ COVID-19 ในปีนี้ส่งผลให้ความต้องการบริโภคในครัวเรือนขยายตัว ในส่วนของผลกระทบจากการระบาดของโรค HPAI นักวิเคราะห์หามองว่ายังไม่ส่งผลกระทบต่อราคาซื้อขายเนื้อไก่ ณ ขณะนี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีการตรวจพบโรคฯ ณ จังหวัด Miyazaki ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเนื้อไก่สำคัญที่สุดของประเทศญี่ปุ่น จึงจำเป็นต้องเฝ้าติดตามสถานการณ์

ภาพที่ 3 แนวโน้มราคาค้าส่งเฉลี่ยรายเดือนเนื้อสะโพกไก่ ณ ตลาดกรุงโตเกียว

ที่มา: หนังสือพิมพ์ Zenkoku Shokuchu (<https://www.shokuchu.co.jp/original4.html>)

หมายเหตุ: ราคาเฉลี่ย ธ.ค. 63 เป็นราคา ณ 8 ธ.ค. 63

4.3 ผลกระทบต่อการส่งออก

ปริมาณส่งออกไข่ไก่ของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2557 ซึ่งประมาณร้อยละ 97 ส่งออกไปยังฮ่องกง โดยในช่วงเดือนมกราคม – กรกฎาคม 2563 ญี่ปุ่นส่งออกไข่ไก่ 9,125 ตัน มูลค่า 2,320 ล้านบาท เพิ่มขึ้นประมาณ 2 เท่าเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2562 การระบาดของ COVID-19 และการจัดการประท้วงในฮ่องกงส่งผลให้ความต้องการบริโภคในครัวเรือนขยายตัว โดยมีการวางจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตมากขึ้น ภายหลังมีการตรวจพบโรค HPAI ญี่ปุ่นได้ระงับการส่งออกไข่ไก่ไปยังต่างประเทศไปชั่วระยะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ภายหลังมีการเจรจากับหน่วยงานที่รับผิดชอบของประเทศคู่ค้า ซึ่งปัจจุบันอนุญาตให้ส่งออกไปยังฮ่องกง มาเก๊า สิงคโปร์ เวียดนาม และสหรัฐอเมริกา ได้จากพื้นที่ที่ไม่มีการตรวจพบโรคฯ (มาตรการ Zoning)

5. ผลกระทบต่อประเทศไทย

5.1 ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกสำคัญในการส่งออกเนื้อไก่และเนื้อไก่แปรรูปไปยังประเทศญี่ปุ่น โดยในปี 2562 ประเทศไทยส่งออกเนื้อไก่ไปยังประเทศญี่ปุ่น 120,441 ตัน มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 27.3 มากเป็นอันดับที่ 2 รองจากบราซิล (ร้อยละ 69.7) ขณะเดียวกัน ประเทศไทยส่งออกเนื้อไก่แปรรูปไปยังประเทศญี่ปุ่น 315,438 ตัน มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 64.5 มากที่สุด รองลงมาได้แก่ จีน (ร้อยละ 34.5) การระบาดของโรค HPAI ในประเทศญี่ปุ่นอาจเป็นโอกาสสำหรับการเป็นสินค้าทดแทนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูหนาว (ปลายปี - ต้นปีถัดไป) ซึ่งตลาดมีความต้องการบริโภคเนื้อไก่ อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การระบาดในปัจจุบันยังคงส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมไก่เนื้อของญี่ปุ่นอยู่ในวงจำกัด

5.2 ผู้บริโภคญี่ปุ่นมีภาพลักษณ์ในการบริโภคที่ดีต่อเนื้อไก่และเนื้อไก่แปรรูปที่นำเข้าจากประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยควรยกระดับการระมัดระวังโรคไข้หวัดนกในประเทศไทยเช่นกัน
